

เมืองโบราณไชยา

ตั้งอยู่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี สันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยามีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ต่อมาได้ย้ายมาตั้งชุมชนบริเวณแนวฝั่งริมแม่น้ำและสันทรายใกล้ชายฝั่งทะเล โดยชุมชนน่าจะมีพัฒนาการมาจากกลุ่มชนชายฝั่งทะเลบริเวณแหลมโพธิ์ ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ จนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญ ภายหลังจึงสร้างชุมชนขึ้นบริเวณพื้นที่สันทรายด้านในและตามแนวลำน้ำโดยพื้นที่บริเวณนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการปกครองและศาสนา ได้แก่ พื้นที่สันทรายบริเวณวัดเวียง วัดแก้ว วัดหลง ชุมชนโบราณไชยานี้เป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญดังได้พบโบราณวัตถุต่างถิ่นจำนวนมาก อีกทั้งน่าจะมีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนโบราณท่าชนะ ชุมชนโบราณพุนพิณ ชุมชนโบราณเวียงสระ เป็นต้น

บริเวณเมืองไชยา พบโบราณวัตถุเนื่องในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์เป็นจำนวนมาก โบราณวัตถุที่มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๓ เช่น พระพุทธรูปคล้ายคลึงกับศิลปะทวารวดี พบที่แหล่งโบราณคดีวัดโพธาราม แหล่งโบราณคดีวัดเวณ และแหล่งโบราณคดีวัดแก้ว ส่วนโบราณวัตถุเนื่องในศาสนาพราหมณ์ เช่น กรอบประติมากรรม ธรณีหิน วิษณุ ศิวลึงค์ โยนีไทรณะ พระสุริยะเทพ พระคเณศ พบที่แหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร วัดพระบรมธาตุไชยา วัดศาลาทิง วัดแก้ว วัดอิฐ เป็นต้น สันนิษฐานว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ชุมชนโบราณไชยานับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทและศาสนาพราหมณ์ทั้งไศวนิกายและไวษณพนิกาย

พระพุทธรูปปางแสดงธรรม (วิตรรกมูทรา) หิน ลงรักปิดทอง
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖
พบที่ วัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระสุริยเทพ (สุริยเทวะ) หินทราย
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖
พบที่ วัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครั้นถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๓ พุทธศาสนamahayan ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและเจริญสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ ส่งผลให้ศาสนาฮินดูค่อยๆ ลดบทบาทลง โบราณสถานสำคัญ เช่น วัดพระบรมธาตุไชยา วัดแก้ว วัดหลง วัดเวียง เป็นต้น จากการพบโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๘ นักวิชาการจึงสันนิษฐานว่าไชยาอาจเป็นศูนย์กลางหรือเมืองที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในสมัยศรีวิชัย

ชิ้นส่วนธรรมจักร ศิลา อายุประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ พบที่ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เศียรพระพุทธรูป หิน
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔
พบที่ อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระพุทธรูป สำริด
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗
พบที่ วิหารวัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอยะยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ เมืองไชยาเป็นหนึ่งในเมือง ๑๒ นักษัตริ์ สันนิษฐานว่า คือ เมืองบันไทยสมอที่ใช้ตราลิง (ปืวอก) เป็นตราประจำเมือง ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เมืองไชยากลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๑๙๙๘ มีหลักฐานกล่าวถึง เมืองใต้การปกครองของอยุธยา บริเวณคาบสมุทรมาลายู ๔ เมือง ได้แก่ นครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอก เมืองพัทลุง ไชยาและชุมพรเป็นหัวเมืองตรี ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ท้าวพม่าเข้าโจมตีเมืองไชยา ที่หมู่บ้านพุมเรียง ราษฎรได้รวมตัวกันต่อสู้กับพม่าที่วัดอุบลจนแตกพ่าย หลวงสิทธินายเวร ปลัดเมืองนครศรีธรรมราช (ปลัดหนู) ตั้งตนเป็นอิสระ และได้ส่งคนมาเป็นเจ้าเมืองไชยา โดยตั้งเมืองขึ้นที่บ้านพุมเรียง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๑๒ พระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพเรือมาตีชุมนุมเจ้านคร มาหยุดพักที่บ้านพุมเรียงและสามารถยึดนครศรีธรรมราชไว้ได้ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่ายกทัพมารุกรานหัวเมืองทางใต้ เมืองไชยาถูกพม่าเผาเสียหายบ้านเมืองร้างผู้คน ภายหลัง สงครามได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นบริเวณริมคลองบ้านกระแตะ หรืออำเภอกาญจนดิษฐ์ในปัจจุบัน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมืองไชยาขึ้นอยู่กับ มณฑลชุมพร โดยรวมทั้งเมืองกาญจนดิษฐ์ เมืองหลังสวนและชุมพร ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๒ โปรดให้รวมเมืองไชยา เมืองกาญจนดิษฐ์เข้าเป็นเมืองเดียวกัน เรียกว่า เมืองไชยา เป็นเมืองไชยา ที่บ้านดอน ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ราว พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เปลี่ยนชื่อเมืองไชยา (บ้านดอน) เป็นเมือง สุราษฎร์ธานี เปลี่ยนจากชื่อมณฑลชุมพรเป็นมณฑลสุราษฎร์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ส่วนเมืองไชยาเก่า ให้เปลี่ยนเรียกว่า อำเภอพุมเรียง

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ สมัยรัชกาลที่ ๗ ได้ยุบมณฑลสุราษฎร์ให้ขึ้นกับมณฑล นครศรีธรรมราช ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เมืองสุราษฎร์ธานี มีฐานะเป็นจังหวัด และใน พ.ศ. ๒๔๘๐ เปลี่ยนชื่ออำเภอพุมเรียงกลับมาเป็นอำเภอไชยา ปัจจุบันเมืองไชยา เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุราษฎร์ธานีทางภาคใต้ของประเทศไทย